

پیش برنده‌های توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مورد مطالعه: زنان کارآفرین شهرستان لاهیجان)

میتزه کرمی^۱، تهمینه احسانی فر^۲، پریسا مرادیان^۳

^۱ دانش آموخته کارشناس ارشد توسعه روستایی، دانشگاه رازی (manijehkarami69@gmail.com)

^۲ دانش آموخته کارشناس ارشد مدیریت کارآفرینی، دانشگاه رازی (tahmineh.ehsanifar@gmail.com)

^۳ دانش آموخته کارشناس ارشد توسعه روستایی، دانشگاه رازی (moradiyanp@yahoo.com)

چکیده

این تحقیق با هدف شناسایی و اولویت‌بندی پیش برنده‌های توسعه کارآفرینی زنان روستایی در شهرستان لاهیجان انجام شده است. روش تحقیق کیفی از نوع مطالعه موردی بود و با استفاده از روش مصاحبه عمیق با ۱۲ نفر از زنان روستایی کارآفرین که براساس روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده بودند، داده‌های موردنظر گردآوری شد. براساس نتایج حاصل از تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، عوامل پیش برنده نیز در طبقه انتخابی توسعه متوازن و درون‌زا در دو محور عوامل زمینه‌ساز و عوامل ساختاری دسته‌بندی شد. ظرافت و دقت در انجام کار و علاقه به حوزه کاری و برگزاری دوره‌های آموزشی از طرف جهاد کشاورزی به‌عنوان مهم‌ترین عوامل پیش برنده معرفی شدند.

واژه‌های کلیدی: زنان روستایی، کارآفرینی، توسعه روستایی، شهرستان لاهیجان.

Rural Women's Entrepreneurship Development Barriers (Case Study: Women entrepreneurs in Lahijan city)

M. Karami¹, T. Ehsanifar², P. moradi³

¹M.Sc. Graduated of Rural Development, Razi University, Iran,

² M.Sc. Graduated of Entrepreneurship Management, Razi University, Iran,

³ M.Sc. Graduated of Rural Development, Razi University, Iran,

Abstract

This study to identify restraining factors of the entrepreneurship development of rural women in the Lahijan city it's done. Research methodology was qualitative of case-study and by using in-depth interviews with 12 rural entrepreneur women that were selected based on purposive sampling method, data were collected. Based on the results of content analysis of interviews, restraining factors in two selective class "problems of implementation" in two areas contains of weakness of infrastructures and protection- policy insufficiency of government and organizations, and "problems of manufacturing" included of problems in the supply chain, distribution and monitoring, were classified. In this regard the lack of adequate space, the lack trust each other, the lack of government support of manufacturers, a high rate of bank interest, the lack of attention to the problems in the aria of production, intense market volatility, fluctuations in input prices, and damaged goods due to pest, formed the major obstacles to the entrepreneurship development of rural women in the Lahijan city.

Keywords: Rural Women, Entrepreneurship, Rural Development, Lahijan city.

مقدمه

امروزه کارآفرینی با ایجاد فرصت‌های شغلی، تولید ثروت و بهبود شرایط اقتصادی، پیش‌زمینه‌ای اساسی برای افزایش استانداردهای زندگی، ارتقای سطح توسعه در شهرها و روستاها و کاهش فقر به شمار می‌رود، از این‌رو توسعه روستایی تا حد زیادی وابسته به کارآفرینی می‌باشد (کیاکجوری و همکاران، ۱۳۸۸). بسیاری از اندیشمندان، کارآفرینی را منشأ تحولات بزرگ در زمینه‌های تولیدی، خدماتی و تجاری و نیز موتور محرک توسعه اقتصادی می‌دانند (Urbano and et.al., 2010)، تا جایی که اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه برای فرار از بیکاری با کمک نیروی کارآفرینی، حیاتی دوباره یافته است (Archibong, 2004). با توجه به اهمیتی که کارآفرینی در جامعه کنونی دارد می‌توان اذعان کرد؛ کارآفرینی علاوه بر تحولات مثبتی که در نقاط شهری می‌تواند بوجود آورد، توانایی برطرف کردن چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و در نتیجه توسعه مناطق روستایی را هم دارد (حیدری ساربان، ۱۳۹۱). همچنین نباید فراموش کرد که، توسعه کارآفرینی در یک جامعه و به طور خاص جامعه روستایی، نیازمند تلاش آگاهانه برای تدارک مجموعه‌ای از عوامل و شاخص‌های زیرساختی و حمایتی توسط نهادهای دولتی و غیردولتی ذریبط در راستای بهره‌گیری از فرصت‌های موجود در جوامع روستایی می‌باشد (Wong and et.al., 2007). از نظر اندیشمندان، توسعه کارآفرینی در نقاط روستایی یکی از مهم‌ترین استراتژی‌های توسعه روستایی است که می‌تواند حمایت و نگهداری میراث فرهنگی روستایی، کاهش استفاده از منابع طبیعی، به حداقل رساندن اتلاف منابع، حفظ کیفیت محیطی و حفاظت از تنوع زیستی را در پی داشته باشد (Lordkipanidze, and et.al., 2005). در این زمینه، توجه به مقوله کارآفرینی در بین زنان روستایی موضوعی در خور توجه می‌باشد. از آنجا که زنان نقش مهمی در بهبود و وضعیت اقتصادی و توسعه اشتغال در جامعه ایفا می‌کنند، هویت دادن و استقلال بخشیدن به آنان و فراهم کردن زمینه مشارکت فعال آنها در امور مختلف اقتصادی و اجتماعی خصوصاً فعالیت‌های کارآفرینی، به عنوان عامل مهمی در انگیزش بیشتر این نیروی عظیم در چرخه‌های تولید اجتماعی مطرح می‌شود (علیخانی دادوکلائی، ۱۳۹۳). زنان روستایی، کارآفرینی را فعالیتی می‌دانند که در مجاورت منزل خود انجام می‌دهند، بنابراین این نوع نگرش به مقوله کارآفرینی سبب می‌شود تا از وابستگی و نیاز زنان به حمایت شدن از طرف دیگران، کاسته شود (پاسبان، ۱۳۸۲). با توجه به نقش انکارناپذیر زنان در توسعه روستایی، بسیاری از دولت‌ها توانسته‌اند با اتخاذ تدابیر و سیاست‌های مناسب و با بهره‌مندی از نیروی کار فعال بر بحران‌های جامعه خود فائق آیند و در مسیر توسعه پیش بروند. اما فعالیت زنان در حوزه کارآفرینی همواره با چالش‌ها و موانعی روبرو بوده است که نیاز به نگاهی عمیق و در خور توجه دارد تا این قشر بتوانند موانع روبروی خود را کاهش داده و ظرفیت‌های موجود در این بخش را توسعه دهند (هاشمی و پورامین‌زاده، ۱۳۸۸). براساس مطالب بیان شده و با توجه به خلأهایی که در زمینه فراهم کردن بستری مناسب برای فعالیت‌های اقتصادی زنان در شرایط فعلی کشور وجود دارد، پرداختن به مسأله کارآفرینی در میان زنان روستایی به عنوان قشر عمده‌ای از جمعیت فعال روستاها، به منظور شناسایی و اولویت‌بندی عوامل پیش برنده توسعه کارآفرینی، از اهمیت بسزایی برخوردار است که نباید از آن غافل شد. بنابراین به منظور پر کردن شکاف‌های موجود در بین طبقات شهری و روستایی شهرستان لاهیجان و ایجاد توجه مناسب به زنان روستایی و فعالیت‌های کارآفرینی آنان، پرداختن به مسأله کارآفرینی در میان زنان روستایی شهرستان لاهیجان به عنوان قشر عمده‌ای از جمعیت فعال روستاها، از اهمیت بسزایی برخوردار است که نباید از آن غافل شد. در همین راستا، پژوهش حاضر در صدد شناسایی و اولویت‌بندی عوامل پیش برنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان لاهیجان برآمده است.

پیشینه تحقیق

الف) توسعه کارآفرینی روستایی

تقویت کارآفرینی و ایجاد بستر مناسب برای توسعه آن از ابزارهای پیشرفت اقتصادی کشورها به شمار می‌رود، زیرا یک فعالیت کارآفرینی با اثربخشی بالا به توسعه اقتصادی (از جمله ایجاد اشتغال، نوآوری در فعالیت‌ها و رقابت‌پذیری) می‌انجامد (Verheul, 2001). امروزه به فعالیت‌های خودجوش اقتصادی در قالب کارآفرینی در مناطق روستایی توجه ویژه می‌شود. در همین رابطه گفته شده که توسعه اقتصادی و کارآفرینی با یکدیگر ارتباط تنگاتنگ دارند (Heriot and Campbell, 2002). یکی از راه‌های تجربه شده در جهان در بازنگری سیاست‌ها، توجه به کارآفرینی است که از آن در متون توسعه به عنوان «بازسازماندهی» ساختار اقتصاد روستا نام می‌برند (حیدری ساربان، ۱۳۹۲). به باور آندرسون، کارآفرینی وسیله‌ای مهم برای توسعه روستایی، افزایش و توسعه شغل‌ها و فعالیت‌های غیرکشاورزی و ابزاری برای بهبود معیشت زنان است. یافته‌های علمی گویای این واقعیت است که توسعه اقتصادی در مناطق روستایی محقق نمی‌شود، مگر اینکه زنان روستایی در تمامی جهات و ابعاد توسعه، مداخله مستقیم داشته باشند (Ganesan, 2006). هیبری نیز بر این باور است که میان توسعه فردی زنان روستایی از طریق افزایش مهارت‌ها و قابلیت‌ها، آزادی بیشتر، خودشکوفایی، مسئولیت‌پذیری، و وضعیت مالی با کارآفرینی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. می‌توان گفت کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق روستایی در راستای دستیابی به توسعه پایدار است (رکن الدین افتخاری، ۱۳۹۱).

ب) عوامل بازدارنده

منظور از عوامل پیش‌برنده کلیه منابع مالی، انسانی و فیزیکی، سیاست‌ها، قوانین، زیرساخت‌ها، و حمایت‌هایی است که افراد را در دستیابی به اهداف خود یاری می‌دهد و مسیر توسعه کارآفرینی را برای آنان هموار می‌سازد. اگر این عوامل به عنوان مانعی در راه توسعه کارآفرینی شناسایی شوند یا اینکه فرایند ایجاد و توسعه کسب و کارها را با مشکل مواجه سازند، به عنوان عوامل بازدارنده معرفی می‌شوند. براساس مطالعات بانک جهانی، برای توسعه کارآفرینی زنان روستایی باید سهولت دسترسی آنان به سرمایه، تشدید حمایت‌های فنی و تخصصی از آنها، بسترسازی فرهنگی و فرصت‌های ایجاد شبکه فراهم شود (Word Bank, 2002). همچنین گفته می‌شود میان تجربه کاری، الگوهای نقش، نارضایتی، تحصیلات، و قابلیت‌های زنان روستایی با کارآفرینی رابطه معنادار وجود دارد (Islam and Baharul, 2009). به طور کلی عوامل فردی (وضعیت تأهل، میزان تحصیلات، سطح سواد و غیره)، عوامل اقتصادی (فقدان دسترسی به منابع مالی، پایین بودن میزان درآمد، فقدان دسترسی به اعتبارات، حمایت نکردن مؤسسه‌های مالی و غیره)، عوامل روانشناختی (فقدان ریسک‌پذیری، نداشتن استقلال، پایین بودن اعتماد به نفس، نداشتن خلاقیت و غیره)، و موانع اجتماعی- فرهنگی (فرهنگ مردسالاری، باورهای کلیشه‌ای درباره زنان، تمایل کم برای همکاری با زنان و غیره) به عنوان مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی شناخته می‌شوند (Heidari Sareban, 2012, P.160).

ج) بررسی پیشینه پژوهش

در این بخش، به مرور کلی نتایج برخی از مطالعات و تحقیق‌های مرتبط با توسعه کارآفرینی، کارآفرینی روستایی، عوامل بازدارنده کارآفرینی زنان، در داخل و خارج از کشور پرداخته می‌شود (جدول ۱).

جدول ۱. خلاصه پیشینه تحقیق در رابطه با موضوع

محقق (سال)	عنوان تحقیق	نتایج
Saber (2003)	راه های بهبود کارآفرینی زنان در ایران: راه حل هایی برای برابری اقتصادی، اجتماعی و سیاسی	عوامل خانوادگی (خانواده، خانواده همسر، همسر و فرزندان)، عوامل علمی (دانش و مهارت های مدیریتی، بازاریابی، حقوقی، فنی، مالی و حسابداری)، عوامل مالی (سرمایه شخصی، دسترسی به وام)، عوامل فیزیکی (فضای کسب و کار، امکانات سخت افزاری، و مواد اولیه) مهم ترین عوامل اثر گذار بر کارآفرینی زنان هستند.
کریمی (۱۳۸۷)	نقش حمایتی دولت در ایجاد اشتغال برای زنان: مطالعه تصادفی تعاونی زنان در استان مازندران	مشکلات مالی، اختلاف میان اعضا و تبعیض علیه زنان، مهم ترین موانع توسعه کارآفرینی زنان در استان مازندران هستند.
Cronies (2006)	مفهوم شرکت، کارآفرینی و کسب و کارهای کوچک	نبود نهادهای حمایت کننده و سازماندهی ضعیف زنان کارآفرین روستایی، پایین بودن سطح تحصیلات و میزان سواد، وجود تبعیض در بازار کار، وجود بازارهای سنتی و کلیشه ای از موانع مؤثر در کارآفرینی زنان روستایی است.
Wandy and Chong (2007)	الگوسازی یک چارچوب به منظور بررسی عوامل اثرگذار بر عملکرد زنان کارآفرین در مالزی	موانع عمده بر سر راه زنان کارآفرین روستایی عبارتند از: طبقه اجتماعی، فضای حیاتی، پایین بودن آگاهی، کمبود تقاضا، دسترسی نداشتن به منابع، انزوای روستا، دسترسی نداشتن به دانش فنی، پایین بودن سطح مهارت.
Sathiabama (2010)	توانمند سازی و توسعه کارآفرینی زنان روستایی	زنان کارآفرین علاوه بر اینکه با موانع بازاریابی مواجه هستند، عوامل دیگری نیز مثل مسئولیت های خانوادگی مانع دستیابی آنان به بعضی از فرصت ها می شود، به علاوه اینکه آنها با موانعی در رابطه حق مالکیت دارایی هایشان مواجه هستند.
حیدری ساریان (۱۳۹۲)	اولویت بندی موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی با روش AHP در استان اردبیل	موانع فردی، اجتماعی- فرهنگی، روانشناختی، و اقتصادی مهم ترین موانع کارآفرینی زنان روستایی هستند.
احمدپورداریانی و همکاران (۱۳۹۱)	عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت های خدمات مشاوره فنی و مهندسی استان زنجان	شش عامل آموزشی، حمایتی، ارتباطی، مدیریتی، مهارت کسب و کار و سیاستگذاری بیشترین تأثیر را بر توسعه کارآفرینی در استان زنجان داشته اند.
مطیعی لنگرودی (۱۳۹۲)	توضیح عوامل مؤثر بر توانمند سازی روستایی در توسعه کارآفرینی در شهرستان ملایر	نتایج این تحقیق ده عامل را به عنوان عوامل مؤثر بر فرایند توسعه کارآفرینی روستایی ذکر کرده که عبارتند از: پشتکار، عوامل سازمانی، مالی و اقتصادی، آموزش و الگوی نقش، استقلال فردی، تجربه های قبلی، خلاقیت، احساس موفقیت، مرکز کنترل درونی.

به طور کلی نگاهی بر پژوهش های پیشین نشان می دهد که اکثر آنها با رویکردی کمی به بررسی کارآفرینی روستایی از دیدگاه زنان و یا کارشناسان پرداخته اند و پژوهشی کیفی و جامع که به بررسی عمیق و ریشه ای این مسئله از زوایای گوناگون پرداخته باشد، به ندرت انجام گرفته است. از این رو، در این مطالعه با کاربرد روش پژوهش کیفی به بررسی پیش برنده های کارآفرینی از دیدگاه سه گروه زنان روستایی کارآفرین موفق، زنان روستایی کارآفرین ناموفق و کارشناسان پرداخته شده است.

روش تحقیق

تحقیق حاضر با رویکرد کیفی، از نوع مطالعات موردی می باشد که با رویکردی آسیب شناسانه و با هدف شناسایی بازدارنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان لاهیجان انجام شده است. در این تحقیق، برای گردآوری داده‌ها از روش مصاحبه عمیق همراه با بازدید از واحدهای تولیدی، استفاده گردید. جامعه مورد مطالعه شامل زنان روستایی کارآفرین شهرستان لاهیجان بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند ۱۲ نفر از آن‌ها انتخاب شدند (جدول ۲). براساس شیوه معمول تحقیقات کیفی، نمونه‌گیری و فرایند انجام مصاحبه تا زمان دستیابی به سطح اشباع و تکراری شدن اطلاعات ارائه شده توسط شرکت کنندگان در تحقیق ادامه یافت. به عبارت دیگر، مصاحبه‌ها تا آن جایی ادامه پیدا کرد که محققان به این باور رسیدند که اظهار نظرها پیرامون موضوع و هدف تحقیق به حالتی یکنواخت و تکراری رسیده است و جستجوی بیش‌تر به یافتن داده‌های جدید منجر نمی‌شود که اصطلاحاً در تحقیقات کیفی به آن شاخص اشباع داده گفته می‌شود (Given, 2008). پس از ثبت شنیداری و نوشتاری مصاحبه‌ها، از تکنیک «تحلیل محتوا» به جهت بررسی محتوای آشکار پیام‌های موجود در متن استفاده شد. در این روش، محتوای آشکار به طور نظام‌دار و کمی توصیف می‌شود. به طور کلی تحلیل محتوا روشی مناسب برای پاسخ دادن به سؤال‌هایی درباره محتوای یک پیام است (سرمد و همکاران، ۱۳۹۱). مراحل تحلیل داده‌ها در این تحقیق به صورت زیر بود: (۱) تعیین نمونه‌های مورد بررسی، (۲) تدوین پرسش‌های تحقیق، (۳) گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق، (۴) ثبت و مرور متن مصاحبه‌ها، (۵) استخراج گویه‌های اولیه (کدهای باز)، (۶) دسته‌بندی گویه‌ها از دیدگاه قرابت نظری- مفهومی در قالب زیرمحورها، (۷) تشکیل طبقات مفهومی در قالب کدهای محوری، (۸) تشکیل ساختار ماتریس و ارائه یافته‌ها. جهت اطمینان از صحت و پایایی داده‌ها از چهار معیار موثق بودن گابا و لینگولن؛ اعتبار؛ تأییدپذیری؛ قابلیت اعتماد و انتقال پذیری استفاده شد (Hoffman & Mehra, 1999). بدین منظور محقق با محل‌های تحقیق ارتباط طولانی مدت داشت که به جلب اعتماد شرکت کنندگان و همچنین به درک محیط مورد مطالعه کمک کرد. همچنین از بازنگری شرکت کنندگان نیز برای تأیید صحت داده‌ها و کدها استفاده شد، به این صورت که بعد از کدگذاری، متن مصاحبه به شرکت کننده بازگردانده شد تا از صحت کدها و تفاسیر اطمینان حاصل شود و کدهایی که از نظر شرکت کنندگان بیانگر دیدگاه آنان نبود اصلاح گردید.

یافته‌ها

عوامل پیش‌برنده

براساس تحلیل‌های صورت‌گرفته روی داده‌های گردآوری شده، عوامل پیش‌برنده که باعث توسعه کارآفرینی زنان روستایی شده‌اند، شامل ۱۷ مورد بودند که با عنوان «کدهای باز» مطرح شدند. سپس این ۱۷ مورد در قالب ۴ زیرمحور اصلی شامل: «ویژگی‌های شخصیتی» با ۷ کد باز، «گروه‌های پشتیبان» با ۳ کد باز، «بسترها و زیرساخت‌های مناسب» با ۴ کد باز، و «آموزش» با ۳ کد باز طبقه‌بندی گردیدند. علت این طبقه‌بندی قرابت مفهومی کدهای باز با یکدیگر بود (جدول ۲).

جدول ۲. عوامل پیش برنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی

رتبه بندی	درصد	فراوانی	کدهای باز	زیرمحورها	ردیف	
۱	۵۸	۱۰	ظرافت و دقت در انجام کار	ویژگی های شخصیتی	۱	
۱	۵۸	۱۰	علاقه به حوزه کاری		۲	
۲	۵۲	۹	قانون مدار بودن		۳	
۳	۴۷	۸	استقلال طلبی		۴	
۴	۴۱	۷	پشتکار		۵	
۵	۳۵	۶	داشتن روحیه شکست ناپذیری و ناامید نشدن		۶	
۶	۲۹	۵	داشتن انگیزه و اعتماد به نفس		۷	
۱	۴۷	۸	بهره گیری از حمایت اطرافیان و برخورد مناسب مردم		گروه های پشتیبان	۸
۲	۳۵	۶	حمایت شدن از طرف خانواده			۹
۳	۲۳	۴	حمایت و تعامل مناسب با همکارانی که در این حوزه فعالیت می کنند			۱۰
۱	۴۷	۸	شرایط محیطی مناسب	۱۱		
۲	۴۱	۷	حمایت شدن ایده ها از سوی سازمان های مربوطه	بسترها و زیرساخت های مناسب	۱۲	
۳	۲۹	۵	رعایت اصول کاری در تولید		۱۳	
۴	۲۳	۴	استفاده از تکنولوژی روز	آموزش	۱۴	
۱	۴۷	۸	برگزار شدن دوره های آموزشی از سوی جهاد کشاورزی		۱۵	
۲	۲۹	۵	آموزش نیروی متخصص و ماهر		۱۶	
۲	۲۹	۵	داشتن تحصیلات تخصصی مرتبط با حوزه فعالیت		۱۷	

در رابطه با این عوامل، می توان گفت کدهای «ظرافت و دقت در انجام کار» و «علاقه به حوزه کاری» در زیرمحور «ویژگی های شخصیتی»، کد «بهره گیری از حمایت اطرافیان و برخورد مناسب مردم» در زیرمحور «گروه های پشتیبان»، کد «شرایط محیطی مناسب» در زیرمحور «بسترها و زیر ساخت های مناسب» و کد «برگزار شدن دوره های آموزشی از سوی جهاد کشاورزی» در زیرمحور «آموزش» بالاترین اولویت ها و کد «داشتن انگیزه و اعتماد به نفس» در زیرمحور «ویژگی های شخصیتی»، کد «حمایت و تعامل مناسب با همکارانی که در این حوزه فعالیت می کنند» در زیرمحور «گروه های پشتیبان»، کد «استفاده از تکنولوژی روز» در زیرمحور «بسترها و زیرساخت های مناسب» و در نهایت کد «داشتن تحصیلات تخصصی مرتبط با حوزه فعالیت» در زیرمحور «آموزش» پایین ترین اولویت ها را به خود اختصاص داده اند. سپس ۴ زیرمحور تفکیک شده، به دو کد محوری اصلی شامل: «عوامل زمینه ای» و «عوامل ساختاری» تقسیم شدند، بدین صورت که عوامل زمینه ای شامل زیرمحورهای «ویژگی های شخصیتی» و «گروه های پشتیبان» بوده و به بررسی عوامل پیش زمینه ای در پیشبرد و توسعه کارآفرینی زنان روستایی می پردازد، عوامل ساختاری شامل زیرمحورهای «بسترها و زیرساخت های مناسب» و «آموزش» بوده و میزان مناسب بودن زیر ساخت ها، شرایط و حمایت سازمان ها و نهادها از توسعه کارآفرینی زنان روستایی را بررسی می کند (جدول ۳).

جدول ۳. خلاصه اولویت‌بندی عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی

کدهای محوری	زیرمحوورها	بالا‌ترین اولویت‌ها	پایین‌ترین اولویت‌ها
عوامل زمینه‌ای	ویژگی‌های شخصیتی	ظرافت و دقت در انجام کار و علاقه به حوزه کاری	داشتن انگیزه و اعتماد به نفس
	گروه‌های پشتیبان	بهره‌گیری از حمایت اطرافیان و برخورد مناسب مردم	حمایت و تعامل مناسب با همکارانی که در این حوزه فعالیت می‌کنند
عوامل ساختاری	بسترها و زیرساخت‌های مناسب	شرایط محیطی مناسب	استفاده از تکنولوژی روز
	آموزش	برگزار شدن دوره‌های آموزشی از سوی جهاد کشاورزی	آموزش نیروی متخصص و ماهر و داشتن تحصیلات تخصصی مرتبط با حوزه فعالیت

نتیجه‌گیری

کارآفرینی فرآیندی است که نقش حیاتی در تداوم و توسعه ملی و جهانی ایفا می‌کند، لذا لزوم ایجاد بستری مناسب در جهت حمایت های مادی، معنوی، فرهنگی، تحقیقاتی و علمی از کارآفرینان بیش از پیش در کشور ما احساس می‌گردد. علی‌رغم اینکه نیمی از جمعیت کشور زنان هستند از این رو شناخت عواملی که در فرایند توسعه کارآفرینی زنان و به طور ویژه زنان روستایی اثرگذارند، از اهمیت فراوانی برخوردار است. لذا هدف این پژوهش شناسایی عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی در شهرستان لاهیجان بوده است. بر پایه یافته‌ها و نتایج به دست آمده از مصاحبه‌های پیاپی و پیوسته‌ای که با زنان روستایی کارآفرین و کارشناسان صورت گرفت، عوامل پیش‌برنده در قالب گروه «طبقه متوازن و درونزا» به دو طبقه مفهومی «عوامل زمینه‌ای» و «عوامل ساختاری» تفکیک گردید که خود شامل چهار طبقه موضوعی «ویژگی‌های شخصیتی»، «گروه‌های پشتیبان»، «بسترها و زیرساخت‌های مناسب» و «آموزش» بودند. نتایج نشان داد که ظرافت و دقت در انجام کار، علاقه به حوزه کاری، بهره‌گیری از حمایت اطرافیان، شرایط محیطی مناسب، و برگزار شدن دوره‌های آموزشی مهم‌ترین اولویت‌های عوامل پیش‌برنده را تشکیل داده‌اند. برای نمونه در این زمینه به برخی از گفته‌های زنان روستایی کارآفرین در رابطه با عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی اشاره می‌شود:

«خانواده هم مشوق برای انجام کار بودند و هم کمک‌های مالی خوبی برای راه‌اندازی پرورش قارچ کرده‌اند. رعایت اصولی که در هرکاری وجود دارد باعث تولید بهتر می‌شود؛ در تولید قارچ هم رعایت اصول بهداشتی و مجوزها و ترتیب انجام کار و همکاری اعضا با هم باعث تولید با کیفیت شد. برخورد مردم با من (و بازاریابان فروش من) مناسب بود و حتی تشویق می‌کنند که بیشتر تولید کنیم که این باعث انگیزه برای گروه کاری من می‌شود. با وجود چندین بار شکست و به صفر رسیدن ولی به دلیل علاقه به کار و انگیزه برای پیشرفت بیشتر و داشتن اعتماد به نفس لازم برای رسیدن به موفقیت تلاشم را بیشتر کردم». فراهم آوردن عوامل زمینه‌ای برای کارآفرینان، باعث رشد و توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی می‌شود. ایجاد بسترها و زمینه‌های مناسب برای کارآفرینان باعث ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر، افزایش بازدهی و بهره‌وری تولیدات روستایی، افزایش درآمد روستاییان، و کاهش فقر در مناطق روستایی می‌شود (Rezvani, 2001, p:30). نتایج این بخش از تحقیق، همسو با نتایج تحقیقات پژوهشگرانی است که با هدف شناسایی عوامل زمینه‌ای مؤثر بر فعالیت‌های کارآفرینانه زنان، انجام شده‌اند (Arasti and et.al., 2012, P.186).

«سازمان جهاد کشاورزی کمک‌های لازم را برای آموزش و تشویق مناسب را انجام دادند. جهاد کشاورزی شهرستان در بحث آموزش بسیار تأثیرگذار بوده است. جهاد شهرستان حامی فارغ‌التحصیلان و کارآفرینان جوان و همچنین کسانی که ایده‌های مناسبی دارند، هستند و به کارهای سنتی اهمیت کمتری می‌دهد». نتایج این بخش از تحقیق همسو با نتایج کار پژوهشگرانی است که بر توسعه فرهنگ

کارآفرینی و آموزش کارآفرینی، که پیش‌نیازهای اصلی برای توسعه کارآفرینی زنان در روستاها به شمار می‌آیند، تأکید کرده‌اند (Cabala, 2008).

منابع

- پاسبان، ف. ۱۳۸۲. نقش زنان کارآفرین در توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه، جلسات کنگره توسعه روستایی، وزارت صنایع کشاورزی.
- جواهری، ف.، قضاوتی، س. ۱۳۸۳. بررسی تأثیر نابرابری جنسیتی بر کارآفرینی زنان در ایران: موانع ایجاد اشتغال زنان. مجله جامعه شناسی ایران، ۵(۲): ۱۶۱-۱۷۸.
- حیدری ساربان، و. ۱۳۹۱. اولویت‌بندی موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی (با روش AHP) مطالعه موردی استان اردبیل. مطالعات اجتماعی و روانشناختی زنان، ۱۰(۲): ۱۵۹-۱۷۷.
- رکن‌الدین افتخاری، ع.، قدیری، ح. ۱۳۸۹. توسعه روستایی با تأکید بر کارآفرینی. چاپ سوم، تهران: انتشارات سمت.
- سرمد، ز.، بازرگان، ع.، حجازی، ا. ۱۳۹۱. روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. چاپ پنجم، تهران: آقا.
- علیخانی دادوکلایی، م. ۱۳۹۳. چالش‌های پیش‌روی زنان در کارآفرینی کشاورزی. کارآفرینی در کشاورزی، ۱(۴): ۱۹-۳۴.
- کریمی، ز. ۱۳۸۷. نقش حمایتی دولت در ایجاد شغل برای زنان مطالعه موردی تعاونی‌های زنان استان مازندران، همایش کارآفرینی زنان و چالش‌های پیش‌رو.
- کیاکجوری، ک.، رودگرنژاد، ف.، پورسیا، ح. ۱۳۸۸. عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی. مجله روستا و توسعه. ۱(۴): ۱۲-۲۵.
- مطیعی لنگرودی، ح.، قدیری معصوم، م.، دادورخانی، ف.، یداللهی فارسی، ج.، ترکاشوند، ز. ۱۳۹۱. تبیین عوامل مؤثر بر توانمندسازی روستاییان در توسعه کارآفرینی (مطالعه موردی: بخش‌های زند و سامن شهرستان ملایر). پژوهش‌های جغرافیای انسانی (پژوهش‌های جغرافیایی)، ۴۴(۸۰): ۱۱۹-۱۳۸.
- هاشمی، ح.، پور امین زاد، س. ۱۳۸۹. چالش‌های فراروی مدیریت منابع انسانی در سازمان‌های ایرانی، همایش چالش مدیریت و رهبری در سازمان‌های ایرانی.
- Archibong, C. A. 2004. Technology, infrastructure and entrepreneurship: Role of the government in building a sustainable economy, school of business and economics North Carolina & T State University. The International Journal Of Humanities & Social Studies, 3(11): 313- 323.
- Cronies, S. 2006. Understanding enterprise, entrepreneurship and small business, Macmillan, Basingstoke, 5: 243-246.
- Ellis, F. 2003. Livelihoods and rural poverty reduction in Kenya. development policy review, 13: 566-571.
- Given, L. M. 2008. The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Method. London: Sage Publications
- Heriot, K., Campbell, N. 2002. A new approach to rural entrepreneurship: a case study of two rural electric cooperatives. Available in: Western Kentucky University, and Noel D, Campbell, North Georgia College & State University.
- Hoffman, J. M., Mehra, S. 1999. Programs management leadership and pro-ductivity. improvement, International Journal of Quality Management. 2: 221-232.
- Hyden, G. 2001. Rural poverty, risk and development. Elgar Publication, 39: 124-127.

- Islam, K., Bahaurul, M. 2009. Rural entrepreneurship for women, academy of Management.
- Lordkipanidze, M., Brezet, H., and Backman, M. 2005. The entrepreneurship factor in sustainable tourism development. Journal of cleaner production, 13: 787-798.
- Nawaz, F. 2009. Critical factors of women entrepreneurship development in rural Bangladesh. U.S.A: Bangladesh development research center (BDRC).
- Sathiabama, K. 2010. Rural women empowerment and entrepreneurship development.
- Urbano, D., Toledano, N., and Soriano, D. 2010. Analyzing social entrepreneurship from an institutional perspective: Evidence from Spain, Journal of Social Entrepreneurship, 1: 54-69.
- Wendy, T., Chong, S. 2007. Theorizing a framework of factors influencing performance of women entrepreneurs in Malaysia, Asia entrepreneurship and sustainability, 5: 42-46.
- Wong, P., Ho, Y., and Singh, A. 2007. Towards an entrepreneurial university model to support knowledge- based economic development: The ease of the national university Singapore. World development, 35: 941-958.
- World Bank. 2006. Reaching the rural poor, the rural development strategy of the World Bank.

